

Ekonomiczne aspekty produkcji ekologicznego żywca wołowego w świetle problemów rolników w swoich gospodarstwach

**Anna Szumiec , Kamila Musiał , Paweł Paraponiak **

*Instytut Zootechniki Państwowy Instytut Badawczy, Zakład Systemów i Środowiska Produkcji,
ul. Krakowska 1, 32-083 Balice k. Krakowa*

Według najnowszego Planu Strategicznego dla WPR na lata 2023–2027 w całej Unii Europejskiej ma nastąpić sukcesywny wzrost udziału gruntów przeznaczonych pod uprawy ekologiczne w ogólnej powierzchni użytków rolnych (UR) co najmniej o 25% do 2030 r. Polska będzie w tym okresie dążyć do uzyskania minimum 7% udziału tych użytków w ogólnej powierzchni UR (MRiRW, 2022 a; MRiRW, 2022 b; Wrzaszcz, 2022). Aktualną sytuację rolnictwa ekologicznego przedstawiono w raporcie Komisji Europejskiej (KE), który ukazał się styczniu 2023 r. Według informacji w nim zawartych Polska, mimo utrzymującej się tendencji wzrostowej rolnictwa ekologicznego w UE, ma niestety znacznie niższy wskaźnik produkcji ekologicznej niż średnia unijna. W latach 2012 do 2020 udział gruntów rolnych w UE przeznaczonych na rolnictwo ekologiczne wzrósł o ponad 50%, przy rocznym wzroście o blisko 6%, jednak z wyjątkiem Polski, gdzie produkcja ekologiczna zaczęła rosnąć ponownie w 2019 r. po kilku latach spadków. Największą powierzchnię tych gruntów przeznaczono na trwałe użytki zielone (TUZ) – 42% we Francji, Hiszpanii, Włoszech i Niemczech, które to kraje łącznie odpowiadały za 52% całości obszarów UE w 2012 r. i 59% w 2020 r., w którym ponad 9% użytków rolnych UE było uprawiane ekologicznie. Rolnictwo ekologiczne ma pozytywny wpływ na środowisko naturalne, przyczyniając się do osiągnięcia wielu korzyści rol-

nośrodowiskowych, a tym samym odpowiada na zapotrzebowanie dyktowane przez rynek (Łuczka, 2019; Connor, 2018).

Tendencję wzrostową zanotowała w ww. okresie również sprzedaż detaliczna produktów ekologicznych, która w latach 2015–2020 podwoiła się (Żakowska-Biemans, 2022; <https://agroprofil.pl/wiadomosci/raport-ke-polskie-rolnictwo-ekologiczne-odstaje-od-innych-krajow-ue>). Coraz częstszą praktyką staje się to, że społeczeństwo zdecydowanie bardziej zwraca uwagę nie na ilość, a przede wszystkim na jakość. Mieszkańcy bardziej zamożnych państw nie wydają dużej części swoich dochodów na żywność, tym samym mogą sobie pozwolić na zakup droższych produktów o wysokiej jakości (Zhang, 2017; Drygas i in., 2019).

Najnowszy wydany przez IJHARS raport o stanie rolnictwa ekologicznego w Polsce w latach 2021–2022 podaje, że liczba producentów ekologicznych według stanu na dzień 31.12.2022 r. wyniosła 22,9 tys. i wzrosła w stosunku do 2021 r. o 4,75%. Najwięcej było ich w województwach: podlaskim (17,9%, w 2021 r. 15,71%), warmińsko-mazurskim (16,1%; w 2021 r. 16,06%) oraz mazowieckim (12,6%; w 2021 r. 12,9%) i stanowiły 46,6% w 2022 r., a w 2021 44,67% wszystkich producentów ekologicznych w Polsce.

Z kolei, w 2018 r. (z którego pochodzą dane wyjściowe opisane w dalszej części arty-

kułu) według wydanego przez IJHARS raportu o stanie rolnictwa ekologicznego w Polsce w latach 2017–2018 liczba producentów ekologicznych (stan na dzień 31.12.2018) wyniosła 20,5 tys. i spadła w stosunku do 2017 r. o ponad 4%. Najwięcej było ich w województwach: warmińsko-mazurskim (16,6%; w 2017 r. 17,6%), podlaskim (14,7%; w 2017 r. 15,2%) oraz mazowieckim (12,9%; w 2017 r. 11,7%) i stanowiły ponad 44% wszystkich producentów ekologicznych w Polsce w obydwu tych latach (<https://www.gov.pl/web/ijhars/dane-o-rolnictwie-ekologicznym>; Zdrojewska, 2019).

Celem niniejszej pracy była odpowiedź na pytanie: dlaczego producenci rolni podjęli się produkcji organicznej w swoich gospodarstwach, a także ocena na podstawie wyników produkcyjno-ekonomicznych rodzajów problemów, które napotkali w prowadzonych przez siebie gospodarstwach ekologicznych zajmujących się utrzymaniem bydła mięsnego.

Materiał i metody

Analizy potrzebne do realizacji założonego celu prowadzono w 2018 r. w certyfikowanych gospodarstwach ekologicznych, wyspecjalizowanych w produkcji wołowiny. Objęto nimi łącznie 21 gospodarstw w regionie województwa podlaskiego, utrzymujących ekologiczne bydło mięsne, a wyniki przedstawiono w formie tabel, biorąc pod uwagę liczebność utrzymywanego stada bydła mięsnego, w tym krów mięsnych w ujęciu rocznym. W badaniach posłużono się techniką wywiadu bezpośredniego, a jako narzędzie wykorzystano specjalnie opracowane kwestionariusze w wersji papierowej, z których dane zostały następnie zapisane w wersji elektronicznej i poczyniono stosowne obliczenia. Oceniano potencjał produkcyjny poprzez: powierzchnię UR (ha), uwzględniając też udział gruntów dzierżawionych (%) i ponoszone nakłady pracy ogółem (AWU). Dokonano analizy organizacji produkcji rolniczej, tj. procentowego udziału gruntów ornych (GO) oraz trwałych użytków zielonych (TUZ) w UR, a także przedstawiono przeciętne pogłowie zwierząt w sztukach

przeliczeniowych (DJP) i przeliczono je na ha UR. Ustalono też wyniki produkcyjne poprzez obliczenie produkcji żywca wołowego ogółem (kg). Koszty w badanych gospodarstwach określono z podziałem na: bezpośrednie (zł), ogólnogospodarcze (zł), amortyzacji (zł) i czynniki zewnętrzne (zł) oraz przeliczono je na 1 ha UR z równoczesnym przedstawieniem ich (%) hierarchii w kosztach ogólnych. Przeanalizowano także sytuację ekonomiczną gospodarstw poprzez obliczenie produktywności: ziemi (zł/ha) i pracy (zł/AWU). Obliczono dochód z gospodarstwa rolnego, w tym również bez uwzględnienia subwencji oraz przeliczono go na 1 ha UR (zł/ha), krowę (zł/szt.), żywca (zł/kg żywca) oraz jednostkę pracy (zł/AWU). W celu przeanalizowania relacji pomiędzy czynnikami produkcji w analizowanych gospodarstwach obliczono stosunek: kapitału do nakładów pracy (aktywa/AWU), gruntów do kapitału (aktywa/ha), a także relację gruntów do nakładów pracy (AWU/nakłady pracy). Ustalono poprzez wywiady bezpośrednie z producentami rolnymi, z jakimi problemami spotykali się w swojej pracy, a także co tak naprawdę skłoniło ich do podjęcia działalności w systemie ekologicznym.

Wyniki i ich omówienie

Wszystkie podmioty z ekologicznym chowem bydła mięsnego posiadały certyfikat i były kontrolowane, głównie przez dwie instytucje: Biocert Małopolska i Ekogwarancję PTRE. W gospodarstwach utrzymywano średnio: 37,17 szt. bydła mięsnego (tj. 25,21 DJP, co dało 0,93 DJP/ha), w tym 14,28 szt. krów. Powierzchnia UR w analizowanych gospodarstwach wynosiła średnio 27,14 ha, przy średniej krajowej 25,2 ha (GUS, 2020), z czego dzierżawiono zaledwie nieco ponad 4% (tab. 1). Produkcja w analizowanych podmiotach opierała się głównie na gruntach własnych, co również wykazano w gospodarstwach ekologicznych prowadzących rachunkowość w ramach Polskiego FADN w 2018 r. (Juchniewicz i Nachtman, 2020). Uprawy rolnicze (grunty orne) zajmowały 19,67 ha (co sta-

nowiło ponad 72,47% UR ogółem), TUZ 7,07 ha (tj. ponad 26,05% UR ogółem), uprawy warzywnicze, sadownicze, jagodowe i zielarskie 0,35 ha (czyli 1,3% UR ogółem). Jak powszechnie wiadomo, struktura agrarna wywiera duży wpływ na podstawowe czynniki produkcji, takie jak praca, ziemia i kapitał. Udział gruntów ekologicznych,

jak i będących w okresie konwersji w ogólnej liczbie gruntów krajów UE był w 2018 r. na poziomie blisko 8% (a w Polsce ponad 3%) i wzrósł od lat 2007–2009, czyli czasu uruchomienia pierwszego w Polsce PROW (programu wspierającego ogólnie działalność rolniczą, w tym m.in. produkcję ekologiczną) średnio o 4 p.p. (a w Polsce o 1,3 p.p.).

Tabela 1. Potencjał produkcyjny i organizacja produkcji rolniczej w gospodarstwach ekologicznych utrzymujących bydło mięsne

Table 1. Production potential and organization of agricultural production on organic farms keeping beef cattle

Wyszczególnienie (wartości średnie na 1 gosp.) <i>Specification (average values per farm)</i>	Bydło mięsne 37,17 szt., w tym: krowy mięsne 14,28 szt. <i>Beef cattle 37,17 head, including beef cows 14,28 head</i>
Powierzchnia UR (ha) <i>Agricultural land area (ha)</i>	27,14
Udział gruntów dzierżawionych w UR (%) <i>Share of leased land in agricultural land (%)</i>	4,14
Praca ogółem (AWU) <i>Total work (AWU)</i>	1,48
Udział GO w UR (%) <i>Share of arable land in agricultural land (%)</i>	72,48
Udział TUZ w UR (%) <i>Share of permanent grassland in agricultural land (%)</i>	26,05
Przeciętne pogłowie bydła wyrażone w DJP <i>Average cattle population expressed in DJP</i>	25,21
Przeciętne pogłowie bydła wyrażone w DJP/ha UR <i>Average cattle population expressed in DJP/ha UR</i>	0,93

Źródło: badania własne – *Source: own study.*

W latach 2007–2009 potencjał produkcyjny gospodarstw w Polskim FADN utrzymywał się na poziomie 32,1 ha (tj. o 4,99 ha więcej niż w analizowanych podmiotach), natomiast w latach 2016–2018 wynosił 29,7 ha (czyli o 2,56 ha więcej). Wartość aktywów była na poziomie ponad 1,5 mln zł, podczas gdy w gospodarstwach Polskiego FADN w latach 2007–2009 wynosiła blisko 500 tys. zł, natomiast 2016–2018 ponad 850 tys. zł. Na podstawie analizy związków pomiędzy czynnikami produkcji w analizowanych gospodarstwach stwierdzono, że relacja aktywów do nakładów pracy była na poziomie ponad 1 mln

zł, natomiast w gospodarstwach Polskiego FADN w latach 2007–2009 i 2016–2018 odpowiednio: ponad 240 tys. zł i ponad 470 tys. zł. Można zatem powiedzieć, że stosowano w nich bardziej pracochłonne techniki produkcji. Analiza stosunku gruntów do kapitału wykazała, że wartość ta była na poziomie blisko 60 tys. zł, natomiast w gospodarstwach Polskiego FADN w okresach: 2007–2009 i 2016–2018 odpowiednio: powyżej 15 tys. zł i blisko 30 tys. zł, na co ma też wpływ – jak poprzednio – stosowanie w gospodarstwach takich technik produkcji, które wymagają więcej pracy. W przypadku nakładów pracy (AWU)

w przeliczeniu na 100 ha UR wykazano wartość na poziomie: 5,45 (analizowane gospodarstwa), 6,23 (gospodarstwa Polskiego FADN w okresie 2007–2009), 6,06 ((gospodarstwa Polskiego FADN w okresie 2016–2018). A zatem, w podmiotach prowadzących rachunkowość według zasad Polskiego FADN w okresie 2007–2009 bardziej zastępowano kapitał nakładami pracy niż w pozostałych latach (FADN, 2021). Liczba osób w badanych gospodarstwach wynosiła 3,95 osoby, a pracowało 1,48 osoby (AWU). Podobnie wykazano w gospodarstwach ekologicznych (typ: zwierzęta trawożerne) prowadzących rachunkowość w ramach Polskiego FADN, gdzie poziom nakładów pracy wynosił 1,5 AWU (Juchniewicz i Nachtman, 2020), natomiast w latach 2007–2009 2 AWU, a 2016–2018 1,8 AWU (FADN, 2021). Średnia wieku właścicieli badanych gospodarstw wynosiła >51 lat. Byli to w blisko 86% mężczyźni posiadający wykształcenie średnie (prawie 48%) i wyższe rolnicze (niespełna 5%). Praktycznie 70% gospodarstw posiadało wyznaczoną osobę, która w przyszłości miała przejąć gospodarstwo i w ponad 92% mieli to być mężczyźni. Średni wiek następcy kształtował się na poziomie 23 lat. Gospodarstwa w ponad 92% miały być przekazane bezpłatnie w ramach powiązań rodzinnych, natomiast w niespełna 8% za odpłatnością (wtedy gdy osoba była obca).

W analizowanych podmiotach do produkcji ekologicznego żywca używano głównie mieszańce na bazie rasy Limousine (LM), tj. ponad 57% ogółu. W gospodarstwach produkowano rocznie średnio ponad 6,5 tys. kg żywca, a krowy użytkowano >8 lat.

Zgodnie z prowadzonym w gospodarstwach rachunkiem ekonomicznym (według norm

rachunkowości rolnej) przeprowadzono kalkulację kosztów, która stanowi tak naprawdę jego sedno. Na poniesione nakłady składają się koszty:

- **bezpośrednie** – jak sama nazwa wskazuje są one związane w sposób bezpośredni z produkcją prowadzoną w gospodarstwie rolnym i zależą wprost proporcjonalnie od jej skali. Są to m.in.: koszty pasz, inseminacji, usług weterynaryjnych, leków, ubezpieczeń produkcji;
- **ogólnogospodarcze** – nie mogą być przypisane bezpośrednio prowadzonej produkcji. Są to m.in.: koszty utrzymania maszyn i budynków, energii, pracy usługowej, wynajmu maszyn, wody, pozostałych ubezpieczeń, ewentualnych wypadków przy pracy;
- **amortyzacji** – Są to środki trwałe wycenione według wartości odtworzeniowej;
- **czynników zewnętrznych** – Są to m. in.: koszty zaangażowania pracy, ziemi, kapitału, czyli obcych czynników wytworzonych w proces produkcyjny. Zaliczamy do nich: wynagrodzenia za pracę, czynsze i odsetki.

Koszty bezpośrednie ekologicznej produkcji żywca wołowego w badanych gospodarstwach utrzymywały się na poziomie 47,3 tys. zł, stanowiąc blisko 52% kosztów całkowitych. Ich główną składową były koszty pasz, stanowiąc w ich strukturze blisko 87%, a w gospodarstwach polskiego FADN były o 11 p.p. wyższe. Koszty bezpośrednie ponoszone na 1 krowę były na poziomie 3,3 tys. zł i obciążały 1 kg wyprodukowanego żywca kwotą 7,30 zł, natomiast w przeliczeniu na 1 ha UR wynosiły ponad 1,7 tys. zł (tab. 2).

Tabela 2. Koszty w gospodarstwach ekologicznych utrzymujących bydło mięsne
Tabela 2. Costs on organic farms keeping beef cattle

Wyszczególnienie (wartości średnie na 1 gosp.) Specification (average values per farm)	Bydło mięsne 37,17 szt., w tym: krowy mięsne 14,28 szt. Beef cattle 37,17 head, including beef cows 14,28 head
Koszty ogółem (zł/gosp./%) Direct costs (PLN/farm/%)	91618,08/100%
Koszty ogółem (zł/ha) Direct costs (PLN/ha)	3375,76
Koszty bezpośrednie (zł/gosp./%) Direct costs (PLN/farm/%)	47307,12/51,6%
Koszty bezpośrednie (zł/ha) Direct costs (PLN/ha)	1743,1
Koszty ogólnogospodarcze (zł/gosp./%) General economic costs (PLN/farm/%)	31878,71/34,8%
Koszty ogólnogospodarcze (zł/ha) General economic costs (PLN/ha)	1174,6
Koszty amortyzacji (zł/gosp./%) Depreciation costs (PLN/farm/%)	6257,48/6,8%
Koszty amortyzacji (zł/ha) Depreciation costs (PLN/ha)	230,56
Koszt czynników zewnętrznych (zł/gosp./%) Cost of external factors (PLN/farm/%)	6174,76/6,8%
Koszt czynników zewnętrznych (zł/ha) Cost of external factors (PLN/ha)	227,52

Źródło: badania własne – Source: own study.

Koszty ogólnogospodarcze w badanych gospodarstwach osiągnęły poziom blisko 32 tys. zł, stanowiąc blisko 35% kosztów całkowitych, podczas gdy w gospodarstwach polskiego FADN były o 4 p.p. wyższe. Koszty ogólnogospodarcze, jakie ponoszono na 1 krowę, były na poziomie ponad 2,2 tys. zł i obciążały 1 kg wyprodukowanego żywca kwotą ponad 4,8 zł, natomiast w przeliczeniu na 1 ha UR wynosiły blisko 1,2 tys. zł (tab. 2).

Koszty amortyzacji były na poziomie blisko 6,3 tys. zł, stanowiąc blisko 7% kosztów całkowitych. Koszty takie ponoszone na 1 krowę były na poziomie ponad 438 zł i obciążały 1 kg wyprodukowanego żywca kwotą blisko 1 zł, natomiast w przeliczeniu na 1 ha UR wynosiły ponad 230 zł (tab. 2).

Koszty czynników zewnętrznych osiągnęły poziom blisko 6,2 tys. zł, stanowiąc blisko

6,8% kosztów całkowitych. Koszty te ponoszone na 1 krowę były na poziomie ponad 432 zł i obciążały 1 kg wyprodukowanego żywca kwotą 0,95 zł, natomiast w przeliczeniu na 1 ha UR wynosiły ponad 227 zł.

Koszty całkowite były natomiast na poziomie ponad 91,6 tys. zł, co dało na 1 krowę ponad 6,4 tys. zł, na 1 kg żywca ponad 14 zł, na 1 DJP ogółem ponad 3,6 tys. zł, czyli o ponad 1,5 tys. zł więcej niż w gospodarstwach z Polskiego FADN. Koszty całkowite poniesione na 1 ha UR wynosiły ponad 3,3 tys. zł (tab. 2) (Juchniewicz i Nachtman, 2020).

Do oceny kondycji ekonomicznej analizowanych gospodarstw posłużono się obliczeniem wartości produkcji ogółem (zł) oraz dochodu z gospodarstwa rolnego (zł). W tej pierwszej kategorii ujęto m.in.: produkcję zwierzęcą, wartość sprzedaży, samozaopatrzenie, różnicę w war-

tości zwierząt z powodu zmian cen, natomiast nie brano pod uwagę wartości zakupionych zwierząt. W drugiej kategorii ujęto opłatę za poniesione ryzyko podejmowane przez rolnika prowadzącego gospodarstwo w danym roku rachunkowym, a także za zaangażowanie własnych czynników wytwórczych do działalności operacyjnej.

W gospodarstwach średnio wyprodukowano – jak już wcześniej wspomniano – ponad 6,5 tys. kg żywca wołowego, a jego wartość pieniężna

była na poziomie ponad 63 tys. zł, co w przeliczeniu na 1 krowę dało blisko 4,5 tys. zł, a na 1 kg żywca prawie 9,8 zł, natomiast na 1 DJP ogółem – ponad 2,5 tys. zł, czyli o ponad 25% więcej od wartości uzyskanej przez gospodarstwa prowadzące rachunkowość w ramach polskiego FADN, tj. zwierzęta trawożerne i ponad 48%, tj. krowy mleczne. Wartość wyprodukowanego surowca w przeliczeniu na 1 ha UR była na poziomie ponad 2,3 tys. zł (Juchniewicz i Nachtman, 2020).

Tabela 3. Sytuacja ekonomiczna gospodarstw ekologicznych utrzymujących bydło mięsne
Tabela 3 The economic situation of organic farms keeping beef cattle

Wyszczególnienie (wartości średnie na 1 gosp.) <i>Specification (average values per farm)</i>	Bydło mięsne 37,17 szt., w tym: krowy mięsne 14,28 szt. <i>Beef cattle 37,17 head, including beef cows 14,28 head</i>
Produktywność ziemi (zł/ha) <i>Land productivity (PLN/ha)</i>	2353,5
Wydajność pracy (zł/AWU) <i>Work efficiency (PLN/AWU)</i>	43158,2
Dochód z działalności bez dopłat (zł/gosp.) <i>Income from activity without subsidies (PLN/farm)</i>	-27743,96
Dochód z działalności (zł/gosp.) <i>Income from operations (PLN/farm)</i>	46060,22
Dochód z działalności (zł/ha) <i>Income from operations (PLN/ha)</i>	1697,13
Dochód z działalności (zł/krowę) <i>Income from operations (PLN/cow)</i>	3225,5
Dochód z działalności (zł/1 kg żywca) <i>Income from operations (PLN/1 kg of live animals)</i>	7,07
Dochód z działalności (zł/os. pełnozatrudnioną) <i>Income from operations (PLN/full-time)</i>	31121,78
Dochód z działalności (zł/os. pełnozatrudnioną/mies.) <i>Income from operations (PLN/full-time/month)</i>	2593,48
Przeciętne wynagrodzenie brutto w gospodarce narodowej (2018)/mies. (zł) <i>Average gross remuneration in the national economy (2018) month (PLN)</i>	4589,91

Źródło: badania własne – *Source: own study.*

W analizowanych podmiotach przy obliczaniu dochodu z działalności bez dopłat (tab. 3) stwierdzono stratę, tj. blisko 28 tys. zł/gosp. Po przeliczeniu tej wartości na 1 krowę strata

wynosiła ponad 1,9 tys. zł, a obciążając nią 1 kg wyprodukowanego żywca uzyskano wartość ponad 4 zł. Subwencje otrzymywane przez ww. gospodarstwa były na poziomie ponad 73 tys.

zł. Płatności otrzymywane w ramach PROW 2014–2020 wynosiły ponad 26 tys. zł, stanowiąc blisko 36% ogólnej struktury dopłat. W ich składzie były głównie płatności ujęte w priorytecie 4: Rolnictwo ekologiczne i stanowiły w ich strukturze ponad 85%. Po doliczeniu dopłat otrzymanych przez analizowane gospodarstwa uzyskano dodatni wynik finansowy (dochód z prowadzonej działalności), który był na poziomie ponad 46 tys. zł,

co w przeliczeniu na 1 krowę mięsną dało ponad 3,2 tys. zł, a na 1 kg żywca 7,07 zł. Dochód z działalności osiągnięty na 1 ha UR kształtował się na poziomie blisko 1,7 tys. zł. Po przeliczeniu go na 1 osobę pełnozatrudnioną (tab. 3) uzyskano wartość ponad 31 tys. zł, co dało ponad 2,5 tys. zł miesięcznie i było o około 2 tys. zł niższe (tj. o prawie 77%) od wynagrodzenia w gospodarce narodowej w 2018 r. (Juchniewicz i Nachtman, 2020).

Tabela 4. Jakie problemy pojawiły się w Państwa gospodarstwach ekologicznych utrzymujących bydło mięsne?
Table 4. What problems have occurred on your organic farms keeping beef cattle?

Wyszczególnienie/gosp. <i>Specification/farm</i>	Liczba gosp./Odpowiedzi (%)* <i>Number of farms/Answers (%)</i>
Nadmierna biurokracja <i>Excessive bureaucracy</i>	19/90,48
Brak przepisów regulujących domowe przetwórstwo żywności <i>There are no regulations regulating home food processing</i>	3/14,29
Brak możliwości zapobiegania przenikaniu pestycydów z zewnątrz <i>Impossible to prevent the penetration of pesticides from outside</i>	3/14,29
Niespójność interpretacji przepisów prawa przez różne instytucje <i>Inconsistency of interpretation of legal provisions by various institutions</i>	13/61,90
Skomplikowany język dokumentów, często występujące niezrozumiałe pojęcia <i>Complicated language of documents, often incomprehensible concepts</i>	13/61,90
Nielastyczny plan rolnośrodowiskowy <i>Inflexible agri-environmental plan</i>	11/52,38
Brak/utrudniony zakup pasz z certyfikatem <i>Lack of/difficult to purchase certified feed</i>	4/19,05
Utrudnienia w zakresie przewozu żywności do klienta <i>Difficulties in transporting food to the customer</i>	3/14,29
Duże zachwaszczenie upraw ekologicznych i trudność w zwalczaniu chwastów <i>Large infestation of organic crops and difficulty in controlling weeds</i>	5/23,81
Dzika zwierzyna niszcząca uprawy; brak wskazań, kto ma za te szkody odpowiadać <i>Wild animals destroying crops; no indication who is responsible for this damage</i>	12/57,14
Wysokie nakłady na produkcję (wysoki koszt nasion, paszy, środków ochrony roślin) <i>High production costs (high costs of seeds, feed, plant protection products)</i>	2/9,52

Źródło: badania własne – *Source: own study.*

*Można było wybrać więcej niż jedną odpowiedź. – *More than one answer could be selected.*

W celu przeprowadzenia oceny sytuacji produkcyjnej analizowanych gospodarstw rolnych obliczono dwa wskaźniki, tj. produktywność ziemi (wartość produkcji w zł w stosunku do użytkowanego arealu UR) oraz wydajność pracy (wartość produkcji w zł w stosunku do nakładów pracy AWU). Analizowane gospodarstwa były usytuowane w ponad 83% na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania – ONW nizinne II, a w blisko 17% na obszarach ONW nizinne I, co skutkowało niską produktywnością ziemi, która wynosiła ponad 2,3 tys. zł/ha UR. Podobna sytuacja miała miejsce w przypadku wydajności pracy, gdzie wyniki również były ukształtowane przez to, czy gospodarstwa miały gorsze warunki do działalności (a takie w analizowanych podmiotach odnotowano) i wynosiła ona ponad 4,3 zł/AWU. Powyższe wyniki tak niskiej produktywności (tab. 3) są cechą charakterystyczną produkcji organicznej, która dodatkowo wykazuje niskowy charakter spowodowany wyższymi cenami produktów ekologicznych (Juchniewicz i Nachtman, 2020).

Właściciele gospodarstw, w których przeprowadzono badania, poproszono o wyrażenie zdania na temat problemów, jakie pojawiły się w ich działalności (tab. 4). W opinii praktycznie wszystkich z nich, tj. ponad 90% (19 gospodarstw) nadmierna biurokracja znacznie utrudniała prowadzenie działalności. Blisko 62% producentów (13 gospodarstw) zwróciło uwagę na to, że większość dokumentów, z którymi mają na co dzień do czynienia, jest napisanych zbyt skomplikowanym językiem i zawiera niezrozumiałe dla nich pojęcia. Ponadto, państwowe instytucje, z którymi mają styczność w swojej działalności, często nie są zgodne w interpretacji tych samych przepisów prawa (zwracało na to uwagę blisko 62% producentów; 13 gospodarstw). Częstokroć brakowało informacji, kto odpowiada za szkody wyrządzone w hodowlach przez dzikie zwierzęta oraz kiedy i gdzie można dochodzić odszkodowania (ponad 57% ankietowanych; 12 gospodarstw). Ponad połowa analizowanych podmiotów zmagala się ze

zbyt sztywnym planem rolnośrodowiskowym, który według nich powinien być bardziej dostosowany do ich działalności (ponad 52%; 11 gospodarstw). Blisko 24% (5 gospodarstw) respondentów skarżyło się na to, że prowadzone przez nich uprawy są bardzo zachwaszczone, a chwasty trudno jest zwalczać, aby pozostać w zgodzie z ideą rolnictwa ekologicznego. Ponad 14% kierowników gospodarstw wyraziło zaniepokojenie: brakiem odpowiednich przepisów regulujących domowe przetwórstwo żywności, również tym, że nie są w stanie zapobiec przenikaniu pestycydów do ich gospodarstwa z zewnątrz, a także znacznymi utrudnieniami w transporcie wyprodukowanej przez siebie żywności do potencjalnego odbiorcy. Blisko 20% gospodarstw miało problem z zakupem certyfikowanych pasz ekologicznych, natomiast tylko niespełna 10% (tj. zaledwie 2 gospodarstwa) zwróciły uwagę, że ponoszą zbyt wysokie nakłady na produkcję, tj. koszty nasion, paszy i środków ochrony roślin (tab. 4).

Głównym motywem podjęcia przez badanych producentów rolnych ekologicznej działalności (tab. 5) było uzyskanie subwencji, na co wskazywali właściciele wszystkich 21 analizowanych gospodarstw, co może budzić pewnego rodzaju niepokój, ze względu na coraz większe uzależnienie się od tych dotacji przy prowadzeniu tego typu działalności. Niewiele mniej, bo 16 podmiotów (tj. ponad 79%) postawiło na produkcję ekologiczną, aby dbać o środowisko naturalne, o czym wspominali również w swoich pracach inni autorzy (m.in. Jończyk, 2021; Wrzaszcz, 2022), którzy zwracali uwagę na rolnictwo ekologiczne w odniesieniu do pozytywnego wpływu na klimat i ochronę środowiska. Prawie połowa rolników miała nadzieję na poniesienie niższych kosztów produkcji niż w produkcji prowadzonej metodami konwencjonalnymi (tj. 10 producentów). Niespełna 5% badanych liczyło na wyższą opłacalność produkcji niż w gospodarstwach konwencjonalnych, a także uzyskanie wyższych cen za produkty ekologiczne w stosunku do produkowanych metodami konwencjonalnymi (tab. 5).

Tabela 5. Dlaczego postawiliście Państwo na produkcję ekologiczną w swoich gospodarstwach ekologicznych utrzymujących bydło mięsne?

Table. 5. Why did you choose organic production on your organic farms keeping beef cattle?

Wyszczególnienie/gosp. <i>Specification/ farm</i>	Liczba gosp./Odpowiedzi (%)* <i>Number of farms/Answers (%)</i>
Wyższe ceny produktów ekologicznych niż konwencjonalnych <i>Higher prices for organic products than conventional ones</i>	1/4,76
Niższe koszty produkcji niż w produkcji konwencjonalnej <i>Lower production costs than in conventional production</i>	10/47,62
Ochrona środowiska <i>Environmental protection</i>	16/76,19
Uzyskanie dopłat <i>Obtaining subsidies</i>	21/100,00
Wyższa opłacalność produkcji niż w gosp. konwencjonalnych <i>Higher profitability of production than in the economy conventional</i>	1/4,76
Walory zdrowotne <i>Health benefits</i>	16/76,19

Źródło: badania własne – *Source: own study.*

*Można było wybrać więcej niż jedną odpowiedź. – *More than one answer could be selected.*

Podsumowanie

Głównym motywem podjęcia przez badanych producentów rolnych swojej działalności było uzyskanie subwencji, na którą odpowiedź wskazały wszystkie spośród 21 analizowanych gospodarstw. Ten fakt może jednak budzić pewnego rodzaju niepokój ze względu na coraz większe uzależnienie się rolników od tych dotacji przy prowadzeniu działalności ekologicznej. Potwierdzono to w przeprowadzonych badaniach, na podstawie których stwierdzono, że dopiero po uzyskaniu subwencji osiągnięto dochód z działalności w kwocie ponad 46 tys. zł, co w przeliczeniu na 1 krowę mięsną dało 3,2 tys. zł, a na 1 kg żywca 7,07 zł. Dochód ten osiągnięty na 1 ha UR kształtował się na poziomie blisko 1,7 tys. zł. Po przeliczeniu go na 1 osobę pełnozatrudnioną uzyskano wartość ponad 31 tys. zł, co dało ponad 2,5 tys. zł miesięcznie i było o blisko 2 tys. zł niższe od wynagrodzenia w gospodarce narodowej w 2018 r. (tj. o blisko 77%). Niewiele mniej, bo 16 podmiotów (tj. ponad 79%) postawiło na produkcję ekologiczną, aby dbać o środowisko naturalne, które jest tak bardzo zanieczyszczone.

Największym problemem, z jakim musieli się zmagać rolnicy, była nadmierna biurokracja, znacznie utrudniająca prowadzenie działalności, odnotowana w 19 gospodarstwach, tj. w ponad 90% ogółu podmiotów.

Sytuacja produkcyjna gospodarstw oceniana poprzez pryzmat dwóch wskaźników, czyli produktywności ziemi oraz wydajności pracy determinowana była poprzez usytuowanie ich w ponad 83% na ONW nizinne II, a w blisko 17% na obszarach nizinne I, co skutkowało uzyskiwaniem wyników niskiej produktywności ziemi (tj. ponad 2,3 zł/ha UR) oraz wydajności pracy (tj. ponad 4,3 zł/AWU) i było podyktowane tym, że gospodarstwa miały niezbyt dobre warunki do działalności.

Powyższe wyniki tak niskiej produktywności są cechą charakterystyczną produkcji ekologicznej, która dodatkowo wykazuje niskowy charakter, spowodowany wyższymi cenami produktów ekologicznych.

Literatura

- Connor D.J. (2018). Land required for legumes restricts the contribution of organic agriculture to global food security. *Outlook on Agriculture*, 21: 277–282.
- Drygas M., Nurzyńska I., Bańkowska K. (2019). Charakterystyka i uwarunkowania rozwoju rolnictwa ekologicznego w Polsce. Wyd. IRWiR-PAN, Warszawa.
- FADN (2021). Szeregi czasowe. Pobrane z: <http://fadn.pl/publikacje/szeregi-czasowe/>
- GUS (2020). Analizy statystyczne. Rolnictwo w 2019 r. Główny Urząd Statystyczny, Warszawa.
<https://agroprofil.pl/wiadomosci/raport-ke-polskie-rolnictwo-ekologiczne-odstaje-od-innych-krajow-ue>
<https://www.gov.pl/web/ijhars/dane-o-rolnictwie-ekologicznym>
- Jończyk K. (2021). Rolnictwo ekologiczne w perspektywie założeń Europejskiego Zielonego Ładu i jego wpływ na redukcję biogenów. Prezentacja: Prognoza redukcji strat składników pokarmowych z rolnictwa w kontekście założeń Europejskiego Zielonego Ładu, IUNG-PIB, CDR, o. Radom.
- Juchniewicz M., Nachtman G. (2020). Wyniki standardowe 2018 uzyskane przez ekologiczne gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN. Cz. II. Analiza Wyników Standardowych. IERiGŻ-PIB, Warszawa.
- Łuczka W. (2019). Changes in the behavior of organic food consumers. *Ekonomia i Środowisko*, 70 (3): 140–153.
- Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi (2022 a). Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027, Warszawa.
- Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi (2022 b). Ramowy Plan Działań dla Żywności i Rolnictwa Ekologicznego w Polsce na lata 2021–2030, Warszawa.
- Wrzaszcz W. (2022). Development of organic farming and its environment in Poland in the light of the European Green Deal challenges. *Annals PAAAE*, 24 (2):109–122; DOI: 10.5604/01.3001.0015.8706.
- Zdrojewska I. (red). (2019). Raport o stanie rolnictwa ekologicznego w Polsce w latach 2017–2018. Wyd. IJHARS, Warszawa.
- Zhang Y. (2017). Social class differences in consumption propensity in contemporary China – from survival-oriented consumption to development-oriented consumption. *The Journal of Chinese Sociology*, 4 (21).
- Żakowska-Biemans S. (2022). Raport na temat stanu rolnictwa ekologicznego i ekologicznej produkcji żywności w Polsce. W: Raport o stanie rolnictwa ekologicznego. Polska. Wyd. EkoConnect e.V. Dresden.

Fot. E. Atkinson

ECONOMIC ASPECTS OF ORGANIC BEEF PRODUCTION IN THE LIGHT OF FARMERS' PROBLEMS ON THEIR FARMS

Summary

The main motive for the surveyed agricultural producers to undertake their activity was to obtain a subsidy, as indicated by all 21 analyzed farms, which may, however, raise some concern due to the increasing dependence on these subsidies in running their activities. This was confirmed in the conducted research, where only after obtaining the subsidy the operating income of over PLN 46,000 was achieved. PLN, which amounted to PLN 3.2 thousand per 1 beef cow. PLN and PLN 7.07 per 1 kg of livestock. The income achieved per 1 ha of UAA was close to PLN 1.7 thousand. zloty. After converting it to 1 full-time employee, the value was over PLN 31,000. PLN, which gave over PLN 2.5 thousand. PLN per month and it was almost PLN 2,000 higher. PLN lower than the salary in the national economy in 2018, i.e. by almost 77%. Slightly fewer, 16 entities (i.e. over 79%) chose ecological production to take care of the natural environment, which is so polluted.

The biggest problem that farmers had to struggle with was excessive bureaucracy, which significantly hampered business activity, recorded in 19 farms, i.e. in over 90% of all entities.

The production situation of farms assessed through the prism of two indicators, i.e. land productivity and labor efficiency, was determined by their location in over 83% in lowland LFA II areas, and in nearly 17% in lowland areas I, which intensified the results of low land productivity (i.e. over 2. PLN 3/ha of UAA), and labor efficiency (i.e. over PLN 4.3/AWU) and was dictated by the fact that the farms had not very good operating conditions. The above results of such low productivity are a characteristic feature of organic production, which additionally has a niche character caused by higher prices of organic products.

Key words: organic farming, organic farms, economic aspects, farmers' problems

Fot. B. Borys